

PŘÍBĚHY VYPRÁVĚNÉ DO TMY.

(R. M. RILKE)

AUTOR **MICHAL ŠANDA A DALŠÍ**

HUDBA (A HUDEBNÍ SPOLUPRÁCE) **MATĚJ KROUPA**

SCÉNA **HORKÝ STÍN (JAROSLAV ČERMÁK, HYNEK PETRŽELKA)**

KOSTÝMY **JAN ŠTĚPÁNEK**

DRAMATURGIE **MARTA LJUBKOVÁ**

NÁMĚT, SCÉNÁŘ, REŽIE **J. A. PITÍNSKÝ**

PREMIÉRA 11. LISTOPADU 2011 V DIVADLE LOUTEK OSTRAVA

1. ČÁST – RÁDIO KQFC

OSCAR BRENT, SPOLEHLIVÝ MILOVNÍK BLUES – **NORBERT LICHÝ**
MORGAN SANDERS, PROTŘELÝ MAJITEL BUICKU – **LUKÁŠ MELNÍK**
„ROBERT BOYER“, TAJEMNÝ BLUESMAN – **JAN VÁPENÍK**

2. ČÁST – POTOPA V TUPELU

137 – **TEREZA VILIŠOVÁ / SARA MAE** (NAR. 1. 6. 1925, ZEMŘELA NA PASTVINÁCH U WAGO 1947)

567 – **TOMÁŠ DASTLÍK / SOLOMON HOUSE** (NAR. PRAVDĚPODOBNĚ 1888,
ZEMŘEL NA PLANTÁŽÍCH U JEFFESON CITY ZŘEJMĚ 1907)

52 A3 – **SYLVIE KRUPANSKÁ / TABITTA WILLIAMSOVÁ** (NAR. 1875 V DELTĚ MISSISSIPPI,
JEJÍ STOPA SE DEFINITIVNĚ ZTRATILA O ČTRNÁCT LET POZDĚJI)

443 – **MICHAL SEDLÁČEK / RUFUS** (NAR. 7. 8. 1889,
ZEMŘEL POD KOPYTY STÁD V CH. KOLEM ROKU 1916)

16A8 – **ONDŘEJ BRETT / BUD BISTER** (NAR. ZŘEJMĚ 8. 3. 1887 V DAWSON CITY,
ZEMŘEL NĚKDY V ZIMĚ 1901 POD DRÁPY GRIZZLYHO VE WHITEWOODU)

2B22 – **PAVLA GAJDOŠIKOVÁ / SINGIE SMITHOVÁ** (NAR. V KOLĚBCE JAZZU 1886 –
RODIČE NEZNÁMÍ, NALEZENEC BROOKLYNSKÝCH ULIC, ZEMŘELA NEZNÁMO KDY A KDE)

1085 – **JAN VÁPENÍK / JOHN SECRET YOUNG** (NAR. NĚKDY V ZÁŘÍ 1870 NEBO 1871,
ZABIT RANOU Z PUŠKY PŘI ÚTĚKU Z PLANTÁŽÍ ST. PAUL V ROCE 1899)

1704 – **DUŠAN URBAN / BOOGUS NOONE** (NALEZEN U DVEŘÍ SIROTCINCE V NEW PERSEY
12. BŘEZNA 1893, UMRZL V TĚMŽE MĚSTĚ PŘED BAREM MARRY V LEDNU 1935)

Texty, výjevy, obrazy, citace a inspirace:

1. část – Rádio KQFC / Story of the Blues (22. června 1940)
Michal Šanda: *Bluesmeni* (r. d.)

2. část – Tupelo (28. října 2011)
Jim Jarmush: *Noc na zemi* (f)
R. M. Rilke: *Příběhy o milém Pánubohu* (p)
Naděžda Plíšková: *Hospodská romantika* (b)
Daniel Mická: *Neznámý* (p)
Aki Kaurismäki: *Juha* (f)
Heiner Müller: *Hamlet-stroj* (d)
Michal Šanda: *Blues 1890–1940* (f. e.)
J. A. Pitínský: *Konec samoty* (a)
Milan Ohnisko: *Bílé inferno* (b)
Toni Morrisonová: *Milovaná* (p)

dále denní chvíle, noviny, časopisy, řeči, polibky, chůze, gesta, pláně a povozy,
jehňata, volí, sýpky a další, Petr Kalandra, Denisa Č. a Lucie L.

Myslím, že jsme chtěli převést blues do spisovné češtiny, aby vynikla jeho elementární přesnost. Těžko se hledaly texty, které by tomu mohly vyhovovat a byly po svém způsobu napínavé nebo aby se při nich člověk trochu smál. Taky takové, aby se herec mohl při hraní rozhlížet nebo myslet na rodiče. Nakonec jsme jich několik našli, ale to neznamena, že příště zde neuslyšíte texty úplně jiné. Máme nějaké ještě v zásobě nebo vlastně spíše se nám líbí slovo „zásoba“ a podle toho chceme příště postupovat. A máme rádi pana Michala Šandu, který si svoji encyklopedii bluesmenů vymyslel, mysle přitom na svého jihočeského dědečka a své jihočeské dětství.

J. A. P.

Děkujeme Větrným mlýnům, Martinu Pluháčkovi, Ivanu Motýlovi a Mirkovi Černému.

Blues

Blues je hudební styl, který vznikl v afro-americké otrocké komunitě v 19. století v USA. Blues je světská hudba, vycházející z náboženských gospelů a spirituálů a je velmi výrazně ovlivněno africkou hudbou původních národů. Na rozdíl od spirituálů byl v původním blues kladen hlavní důraz na sólový zpěv. Časté bylo používání modelu zvolání — odpověď. Sólový hlas byl později doprovázen hudebním nástrojem, velmi často kytarou.

Slovo „blues“ v angličtině vyjadřuje depresivní, smutný stav, což charakterizuje i mnoho bluesových skladeb. Často se však objevují i skladby s veselým, žertovným či sexuálním obsahem.

Blues dalo přímý základ jazzu, ragtimu, country (country hudbu blues v 19. století jen ovlivnilo, neboť vznikla v 18. století), rock and rollu, rocku a dalším stylům západoevropské populární hudby, ovlivnilo i mnoho skladatelů vážné hudby a bylo nepřímým základem pro hip hop, pop music.

Nejčastější a základní formou blues je dvanáctitaktová stále dokola opakovaná harmonická smyčka s následujícím složením:

Takt	Harmonická funkce
1.—4.	Tónika
5.—6.	Subdominanta
7.—8.	Tónika
9.	Dominanta
10.	Subdominanta
11.	Tónika
12.	Dominanta

Melodika vychází z bluesové pentatoniky, která je obvykle rozšiřována do některé z vícestupňových bluesových stupnic. Typická je nevyhraněnost mezi durovým a mollovým charakterem skladby — použití velké i malé tercie a velké i malé septimy (obzvláště častý je durový doprovod v kombinaci s mollovou melodickou linkou). Dalším charakteristickým tónem (jedním z tzv. blue notes) je zmenšená kvinta.

Pro blues je typické čtyřčtvrtové členění taktu, kde je však každá čtvrtina dále členěna na dvanáctiny — jedná se o triolový rytmus s odlehčenou (nebo úplně vynechanou) druhou dvanáctinou v každé triole. Vzniká tím charakteristický „houpavý rytmus“, který lze přiblížit například jako opakování slabik „důba-důba-důba-důba“.

V melodii je s oblibou využíváno synkop a úmyslně nepřesného frázování, které se „nevejde“ do základního rytmu — tím je kromě harmonického napětí dosaženo také rytmického napětí mezi doprovodem a sólovou (zpěvnou) linkou.

Texty raných bluesových písní zřejmě sestávaly z jednoho verše, který se čtyřikrát opakoval, teprve na počátku dvacátého století se objevují formy, které známe dodnes: jde o takzvaný AAB model, přičemž jeden verš se zpívá čtyři první taktů, opakuje se čtyři následující, pak ve zbytku taktů se odzpívá zbývající text. Nejstarší známé bluesové písně jsou *Dallas Blues* (1912) a *St. Louis Blues* (1914), v nichž dvanáctitaktové blues drží model AAB. Leckdy se zpěv podobá spíše rytmizované řeči. Rané blues často mělo podobu volného vyprávění. Zpěvák (nebo zpěvačka) vyprávěl své osobní strasti v kruté realitě světa:

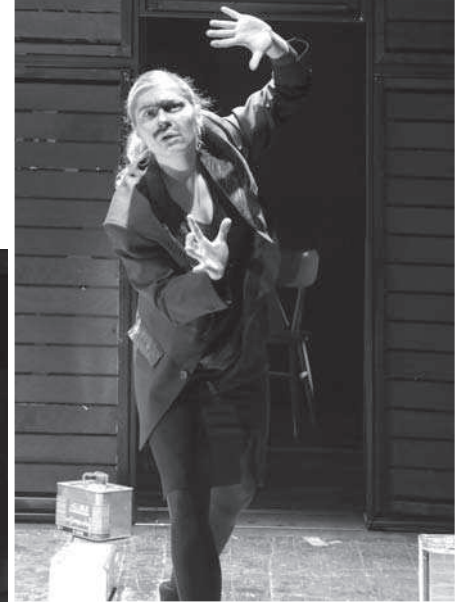
ztráta lásky, despotická policejní síla, útlak bělochů, těžké časy. Tento smutek vede k domněnkám o spojení blues a nigerského kmene Igbo, ten měl na plantážích Ameriky pověst národa se sklonem k melancholické hudbě vyjadřující zoufalství ze svého zotročení.

Texty se obvykle týkají problémů Afro-Američanů v bílé společnosti, nicméně mohou být i humorné až prostopášné.

BLUESMEN

John Lee Hooker / Tupelo

spoken:

*Did you read about the flood?
It happened long time ago, in a little country town, way back in Mississippi
It rained and it rained, it rained both night and day
The people got worried, they began to cry,
"Lord have mercy, where can we go now?"
There were women and there was children, screaming and crying,
"Lord have mercy and a great disaster, who can we turn to now, but you?"
The great flood of Mississippi
It happened one evenin', one Friday evenin', a long time ago,
it rained and it started rainin'
The people of Tupelo, out on the farm gathering their harvest,
a dark cloud rolled, way back in Tupelo, Mississippi, hmm, hmm
Wasn't that a mighty time,
wasn't that a mighty time?
Wasn't that a mighty time,
a mighty time, that evenin'?
It rained, both night and day
The poor people that had no place to go, hmm,hmm
A little town, called Tupelo, Mississippi
I never forget it and I know you won't either*

*Slyšeli jste o té záplavě?
Stalo se to dávno, v malém městečku, daleko v Mississippi
Pršelo jen se lilo, nocí i dnem
Lidi se báli, začali volat:
Bože, slituj se, kam máme teď jít?
Byly tam ženy a byly tam děti, křik a pláč:
Bože, slituj se, je to šílené neštěstí, tys jediný, kdo nám ještě zbyl
Mississippi se vylilo z břehů
Stalo se to večer, jednou v pátek večer, už je to dávno,
pršelo bez ustátní
Lidé z Tupela venku na poli sklízeli úrodu
přivalil se temný mrak, tam daleko v Tupelu, Mississippi, hmm
To byl ale čas...
Pršelo dnem i nocí
ti chudáci neměli kam jít
malé městečko jménem Tupelo ve státě Mississippi
Nikdy na něj nezapomenu a vy také ne*

Mladý herec:

My, nejmladší členové souboru, stáváme se někdy tzv. vypravěči. Při našem talentu se mně to zdá dosti hanebné, chápu ovšem, že tak podřadného úkolu se nemůžou ujmout starší členové souboru, třeba Genus nebo Jáhen... tím bych tuto úvahu raději skončil. Samozřejmě, že i my jsme byli dříve obyčejné moderní divadlo, které mělo na repertoáru výtvarně stylizované inscenace, současný muzikál, klasickou venkovskou hru, klasickou severskou hru v moderním pojetí, jednu hru současného autora, příjemně lechtivou atd., prostě byli jsme jako jakékoliv divadlo v naší vlasti a nic nenásvedčovalo tomu, že se stane divadlem bluesovým.

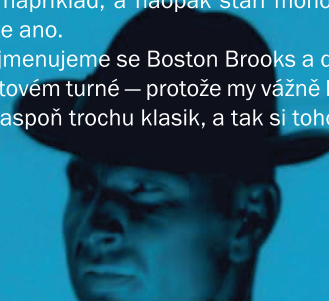
Při jedné dosti vážné scéně v jedné dosti vážné klasické hře, ustříhla mně najednou, zcela překvapivě, herečka Júda, kterou dnes taky uvidíte, nůžkami nohavici těsně pod kolenem. Hra pokračovala, neboť jsem nedal nic najevo, jenže asi za půl hodiny mě napadlo, což kdybych to udělal taky Tovisovi? A půjčil jsem si od Júdy nůžky a během velmi vážného rozhovoru, v němž šlo o nějaký ples, kde měl Tovis spáchat sebevraždu, jsem mu ustříhl nohavici. Během toho večera jsme se tak nějak všichni ostříhali a odstříhali jsme kusy svých kostýmů, až jsme nevěděli, co se s námi stane. Pochopitelně, vedení nám výpověď dát nechtělo, neboť i vedení bylo zcela závislé na našem repertoáru a nechalo ušít nové kostýmy do klasické hry, kterou jsme interpretovali v moderním pojetí, velmi objevném a kritikou ceněném.

Avšak my jsme si najednou všimnuli, že již nesvedeme hrát jakýkoliv moderní nebo i klasický repertoár bez pořádného střihání a zkazili jsme těmito pozoruhodnými střihacími výstupy postupně všechny kostýmy, některé velmi ceněné, dokonce i kostýmy, za něž dostala mladá výtvarnice státní divadelní cenu, na což bylo divadlo hrdé a všude, kam jsme s inscenací přijeli, se na to poukazovalo. Všichni jsme tedy dostali výpověď, a jelikož nám spolu bylo dobře, a střihací scény ještě utvrdily naše přátelství — některé

se dokonce do sebe znovu zamilovali — řekli jsme si, že založíme divadlo, které bude jezdit po světě nebo když ne po světě tak od chalupy k chalupě, jak se vtipně říká, ale my jsme nakonec měli štěstí, protože jsme vážně odjeli do světa. Stali jsme se dramatickou bluesovou skupinou, nikdo přesně zatím neví, co je to za styl, který hrajeme, ani se neví, jestli to má nějakou zvláštní cenu, o smyslu ani nemluvíme. Náš projev se ale osvobodil, v podstatě jsme velmi uvolnění a na scéně si děláme, co chceme, protože se máme rádi, a naši diváci od jisté doby nosí stejné boty jako my, někteří dokonce používají stejné intonace jako my, třeba u slova „návrat“ nebo u slovního spojení „tohles neměl“ nebo tak podobně. Mluvit o stylu nemohu, snad jen, že většinu svých představení nedohrajeme nebo je hrajeme příliš dlouho, dokonce někdy tak, až už všichni diváci odejdou, nebo se nám taky stává, že čekáme, až zavolají další, ty, kteří spali, když my jsme hráli, a my hrajeme i v té pauze, kdy naši unavení diváci krácejí domů, aby probudili ty, kteří vstanou a půjdou na nás, kdy nám se už třeba ani nebude chtít hrát.

Nutně je říct, že naše gesta jsou úsporná, kostýmy máme vůbec jen ze zastaváren nebo ty darované, bereme i od bohatých diváků, kteří někdy zanechávají po představení v šatně své boty a v nich peníze; rekvizit máme málo a nejsou nijak podivné: třeba dutou hůlku nebo kuchyňský nůž, kterým zabíjíme. Mladí u nás hrají staré, například, a naopak staří mohou hrát zamilované, jsou-li v našem repertoáru zamilovaní; myslím ale, že ano.

Abych už neunavoval, jmenujeme se Boston Brooks a dnes vám ukážeme, jak jsme hráli a jaký byl náš repertoár na jednom světovém turné — protože my vážně hrajeme hlavně ve světě, což by, do prdele, chtěl každé: každé chce bejt aspoň trochu klasik, a tak si toho užijte...

BLUESMEN!

Přehled nejvýznamnějších světových bluesmenů

Muggsy Bogues (vl. jm. **Roy Lee Pickens**)

Typický představitel původního venkovského blues. Pocházel z kraje bavlníkových plantáží lemujících deltu Mississippi. Roku 1924 se přihlásil na výzvu B. J. Granta, vyhledávajícího v terénu nové talenty pro Bluebird. Umělecké jméno vymyslel pro Pickense Grant cestou ve vlaku, inspirován reklamní cedulí na nádraží v Camdenu.

Odella Parsonsová (vl. jm. **Nettie Odella „Nanny“ Parsonsová**)

Diskografie: *Ge. 1927, 2671-A Pleadin For the Blues / Ge. 1927, 2671-B Bouncing Blues / Ge. 1928, 2700-A Mush Mouth Blues / Ge. 1928, 2700-B Mean Old Tom Cat Blues / Ge. 1929, 2724-A Broken Busted Blues / Ge. 1929, 2724-B Far Away Blues*

Boogus Noone

Pocházel pravděpodobně z Mississippi. Místo ani datum narození není známo. Proč se se svou rachitickou postavou v hospodách pouštěl do předem prohraných rvaček, přesahovalo chápání těch, co ho znali. Rovněž močení na dveře radnice. Vrcholem bylo zneuctění státního symbolu, když vlajku vztyčenou k oslavám 4. července roztrhl vejpuj a vycpal si s ní rozšmajdanou botu.

Timothy D. Sargent

Narodil se 10. 2. 1872 v hornickém městečku Linden v Alabamě. Z Lindenu prakticky nevytáhl paty. Folkloristu Steva Hammachera na něho upozornil kolega ze studij, austenský učitel Herbert Thomson. Hammacherem pořízené nahrávky byly roku 1938 odprodány Kongresové knihovně. Dnes se nalézají ve Washingtonu pod kat. č. 142-R-2-LC až 53-S-6-LC.

Tyus Gray

Během okamžiku se v pátek 21. 11. 1918 dosavadní Grayův život zřítíl do tmy. Na Belle Grove Plantation lisoval bavlnu do žoků, když ve skladu došlo k samovznícení bavlníkového prachu a explozi. Oslnivá záře bylo poslední, co v životě spatřil. Původní životopisný film *Love in Darkness* o něm roku 1956 natočila společnost 20th Century-Fox.

John Henry Degreee

Narodil se 1. 4. 1891 v Bowling Red v Tennessee kováři Charlesi Degreeovi a Almě Tanquisové. Zemřel v Spartanburgu v Jižní Karolíně.

BLUESMEN

Ivan Motýl

*báseň je jako plechová zátka na snu
kterou musí vytlačit oxidy zpoceného rána
a přitom se pořád ujišťovat
že ještě stojí za to vyměnit pyžamo za zápalnou šňůru
a spustit další detonaci slov
proti debilně výčepu za rohem
proti snídani na vidličce a motorové pile Radiožurnálu
proti nabídce z cigaret a červené z vína i ze semaforů
proti novině z novin a kocovině ve vlasech
které prozrazují štamprli ještě měsíc po pohřbu*

— inspicie **michal weber** / nápověda **michaela krejčí** / rekvizity **tereza dubová** / garderoba **lenka králová** /
vlásenky **michaela kadlecová** / světla **Jiří kos** / zvuk **pavel johančík** / šéf výroby **jan říha** /
jevištní mistr **filip kapusta** / technika **ondřej vala, roman wídenka, petr lacina**

— program vydala divadelní společnost petra bezruče, s. r. o., ke druhé premiéře sezóny 2011–2012 /
textová část programu **marta ljubková** / fotografie **dita pepe, tomáš ruta** /

grafický návrh plakátu a programu **kateřina wewiorová** / výtiskl proprint, s. r. o., český těšín

— divadlo petra bezruče provozuje divadelní společnost petra bezruče /

ředitel **jiří krejčí** / umělecký šéf **martin františák** / manažer **tomáš suchánek** /

tajemnice uměleckého provozu **johana dubová** / lektor dramaturgie **stanislava rožnovská** /

divadlo je provozováno za finanční podpory statutárního města ostrava

— pro českou republiku autorská práva zastupuje aura-pont, veslařský ostrov 62, 147 00 Praha 4, michal šanda a daniel micka

— projekt je podpořen mk ČR

**BLUES, JEDINĚ BLUES,
TO JE TO, CO POSTAVÍŠ MEZI SEBE A SVOJÍ SMRT.
NENÍ ŽÁDNÁ NADĚJE,
NA TVÉ SITUACI SE NIC NEZLEPŠÍ, JENOM O NÍ ZPÍVÁŠ,
A TO ZNAMENÁ, ŽE JEŠTĚ ŽIJEŠ.**

(JAN BALABÁN)

